✏️ מילים של אור – צירופי סמיכות בחנוכה

יצרה: רוית ראש בן ישי

חט"ב (ז'–ט') · לשון · 45 דקות

🎯 מטרות

- לזהות צירוף סמיכות ואת שני חלקיו: נסמך (המילה הראשונה) וסומך (המילה השנייה).
- להמיר צירוף סמיכות לצירוף עם "של" ולהפך.
- להכיר שינויים בצורת הנסמך: ־ים ← ־י, ־ה ← ־ת, בַּיִת ← בֵּית.
- ליידע צירוף סמיכות נכון: ה"א הידיעה באה לפני הסומך.

🧺 חומרים

- כרטיסיות מילים בשני צבעים (נסמך / סומך) – בדף העבודה
- לוח וטושים
- דף עבודה לכל תלמיד ותלמידה

⏱️ מהלך השיעור (45 דקות)

דקות	שלב	מה עושים
0–7	פתיחה: "חנוכייה של צירופים"	כותבים על הלוח חמישה צירופים: נֵרוֹת חֲנֻכָּה, פַּךְ הַשֶּׁמֶן, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יְמֵי הַחַג, אוֹר הַנֵּר. שואלים: מה משותף לכולם? (שני שמות שיוצרים יחד משמעות אחת)
7–15	הקניה קצרה	כלל: נסמך + סומך = "הנסמך של הסומך". מראים בטבלה איך הנסמך משנה צורה ואיפה נכנסת ה"א הידיעה.
15–35	4 תחנות בקבוצות (5 דקות לתחנה)	פירוק והרכבה · הנסמך משנה צורה · איפה ה"א הידיעה? · כותבים כסלו
35–42	בדיקה משותפת	כל קבוצה מציגה תשובה אחת; בודקים יחד מול המפתח.
42–45	כרטיס יציאה	כתבו צירוף סמיכות אחד שמתאר "אור" בחיים שלכם, והסבירו במשפט.

🕯️ פתיחה

מציגים את חמשת הצירופים בלי הסבר. התלמידים והתלמידות מנסים לנסח בעצמם את הכלל. שאלת המשך: מה קורה אם נכתוב "נֵר הַ"? למה זה נשמע לא נכון?

📘 הכלל בקצרה

צורה רגילה	צורת הנסמך	דוגמה בחנוכה
יָמִים (־ים)	יְמֵי (־י)	יְמֵי הַחַג
מְנוֹרָה (־ה)	מְנוֹרַת (־ת)	מְנוֹרַת הַמִּקְדָּשׁ
הַדְלָקָה (־ה)	הַדְלָקַת (־ת)	הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת
בַּיִת	בֵּית	בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
נֵרוֹת (־ות)	נֵרוֹת – בלי שינוי	נֵרוֹת חֲנֻכָּה

💡 ה"א הידיעה

- בצירוף סמיכות מיודע, ה"א הידיעה באה לפני הסומך: בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (ולא: הַבֵּית מִקְדָּשׁ).
- בפירוק עם "של" – הידיעה עוברת לשני השמות: הַבַּיִת שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ.

🧩 ארבע התחנות

1. תחנת "פירוק והרכבה": כרטיסיות עם צירופים עם "של" – הקבוצה הופכת אותם לסמיכות, ולהפך.
2. תחנת "הנסמך משנה צורה": מיון כרטיסיות לפי סוג השינוי (־ים ← ־י, ־ה ← ־ת, בלי שינוי).
3. תחנת "איפה ה"א הידיעה?": מתקנים צירופים שגויים (הַבֵּית מִקְדָּשׁ, יָמִים הַחַג).
4. תחנת "כותבים כסלו": כותבים 4 משפטים על חודש כסלו (גשם, ימים קצרים, חנוכה) ובכל משפט צירוף סמיכות מסומן בקו.

🌟 סיכום

שאלה לדיון: למה הלשון "מקצרת" את המילה הראשונה בצירוף? (כי שתי המילים נעשות יחידה אחת, ומבטאים אותן ברצף.) כרטיס היציאה נאסף לבדיקה.

🗺️ מפת התאמות והנגשות

למי	מה מתאימים
🟡 מתקשים ומתקשות	בנק מילים מוכן; צבע קבוע: נסמך בכחול, סומך בירוק; מתחילים בצירופים בלי שינוי צורה (נרות חנוכה, אור הנר).
🟢 חנ"מ	3 צירופים בלבד בכל משימה; כרטיסיות מוחשיות לחיבור שני חלקים; הקראה של כל משימה; רמז אחרי שתי טעויות.
🔵 עולים ועולות	כרטיסיות עם ציור או אמוג'י (🕯️ נר, 🫒 שמן, 🏠 בית); משפטים קצרים; מסבירים בעל פה מילים כמו "פך" ו"מקדש".

⭐ מצטיינים ומצטיינות	משימת האתגר; חיפוש צירופי סמיכות נוספים בפסוקי התנ"ך המובאים באתר.

💡 **הערה למורה:** המערך עוסק בצורות (מורפולוגיה) בלבד, כמתאים לחט"ב.

📝 דף עבודה · מילים של אור – צירופי סמיכות בחנוכה

חט"ב (ז'–ט') · לשון · 45 דקות

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

1. סמנו בכל צירוף: נסמך (קו אחד) וסומך (שני קווים).

נֵרוֹת חֲנֻכָּה · פַּךְ הַשֶּׁמֶן · יְמֵי הַחַג · אוֹר הַנֵּר · בֵּית הַמִּקְדָּשׁ · טִפּוֹת גֶּשֶׁם

2. פרקו לצירוף עם "של": א. יְמֵי הַחַג ב. פַּךְ הַשֶּׁמֶן ג. טִפּוֹת הַגֶּשֶׁם ד. מְנוֹרַת הַמִּקְדָּשׁ

3. הרכיבו צירוף סמיכות: א. הַהַדְלָקָה שֶׁל הַנֵּרוֹת ב. הַשִּׂמְחָה שֶׁל הַחַג ג. הַבָּתִּים שֶׁל הָעִיר ד. הַלֵּילוֹת שֶׁל הַחֹרֶף

4. מצאו את הטעות ותקנו: א. הַבֵּית מִקְדָּשׁ ב. יָמִים הַחַג ג. הַנֵּר חֲנֻכָּה

5. כתבו שני משפטים על חודש כסלו. בכל משפט – צירוף סמיכות אחד, מסומן בקו.

⭐ **אתגר: בפסוק "וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ" (דברים י"א, י"ד) מסתתר צירוף סמיכות. מצאו אותו. איך נראית המילה הראשונה בצורתה הרגילה?**

יצרה: רוית ראש בן ישי · © 2026 כל הזכויות שמורות

🔑 מפתח תשובות למורה · מילים של אור – צירופי סמיכות בחנוכה

1. 1. נסמך: נֵרוֹת, פַּךְ, יְמֵי, אוֹר, בֵּית, טִפּוֹת. סומך: חֲנֻכָּה, הַשָּׁמָן, הַחַג, הַנֵּר, הַמִּקְדָּשׁ, גֶּשֶׁם.
2. 2. א. הַיָּמִים שֶׁל הַחַג ב. הַפַּךְ שֶׁל הַשָּׁמָן ג. הַטִּפּוֹת שֶׁל הַגֶּשֶׁם ד. הַמְּנוֹרָה שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ.
3. 3. א. הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת ב. שִׂמְחַת הַחַג ג. בָּתֵּי הָעִיר ד. לֵילוֹת הַחֹרֶף.
4. 4. א. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ב. יְמֵי הַחַג ג. נֵר חֲנֻכָּה (ה"א הידיעה לא באה על הנסמך; "חנוכה" היא שם של חג ואינה מקבלת ה"א).
5. 5. תשובה אישית; לבדוק שיש שני שמות, שהנסמך ראשון ושאין ה"א על הנסמך.
6. ⭐ מְטַר אַרְצְכֶם: הנסמך "מְטַר" – בצורתו הרגילה "מָטָר" (גשם). התנועה מתקצרת בנסמך.